

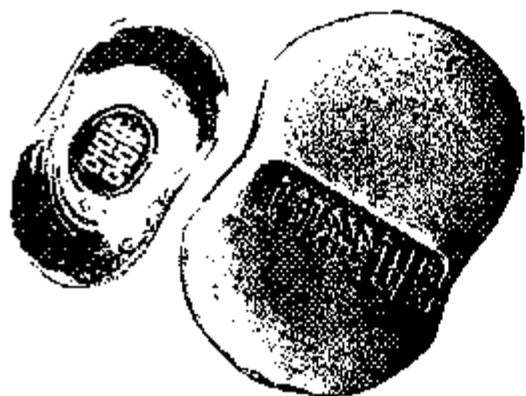
DE RONDKOGELVORMIGE MUNTEN UIT SIAM

Het "SIAM" waarvan ik een muntsoort ga beschrijven besloeg het huidige Thailand, Laos, Kambodja, Noord- en Zuid-Vietnam en een gedeelte van Birma. De Chinezen schreven over hun zuiderburen met een soort terughoudende geheimzinnigheid, doch vermeidden over het volk dat toen Siam bewoonde, dat het fier, zelfstandig en krijgszuchtig was.

De Siamese munten, waarover toen en nu nog een waas van geheimzinnigheid hangt, hebben echter toch steeds de belangstelling van de verzamelaars opgewekt, vooral omdat ze een Oosterse vorm bezitten in plaats van de schijfvormige waarmee we te zéér vertrouwd zijn. Gezien de afzondering en de laattijdige westerse invloed, is het ook maar logisch dat wij heel weinig over de numismatiek van Siam kennen.

Wij komen aan - en het is ook door muntvondsten bewezen - dat de Kaurischelp het eerste geld was dat in Siam circuleerde. Daarna hebben de Chinezen hun zeer speciale munten met het oog op handelsbetrekkingen met Siam ingevoerd. Zo kennen wij ondermeer het bootvormige "Sycee" zilver, ook wel "Bootjeszilver", "Shoemoney" of "Klampgeld" genoemd. Deze zilvermunt, meestal van hoog gehalte, werd gegoten in bootvorm, soms zonder, maar meestal met één of meerdere instempelingen. Ze komt in meerdere vormen, formaten en gewichten voor. De instempelingen vermelden het gewicht, het zilvergehalte en de instelling (bank of persoon die de munt liet aanmaken) die voor de omwisseling instond (afb. 1).

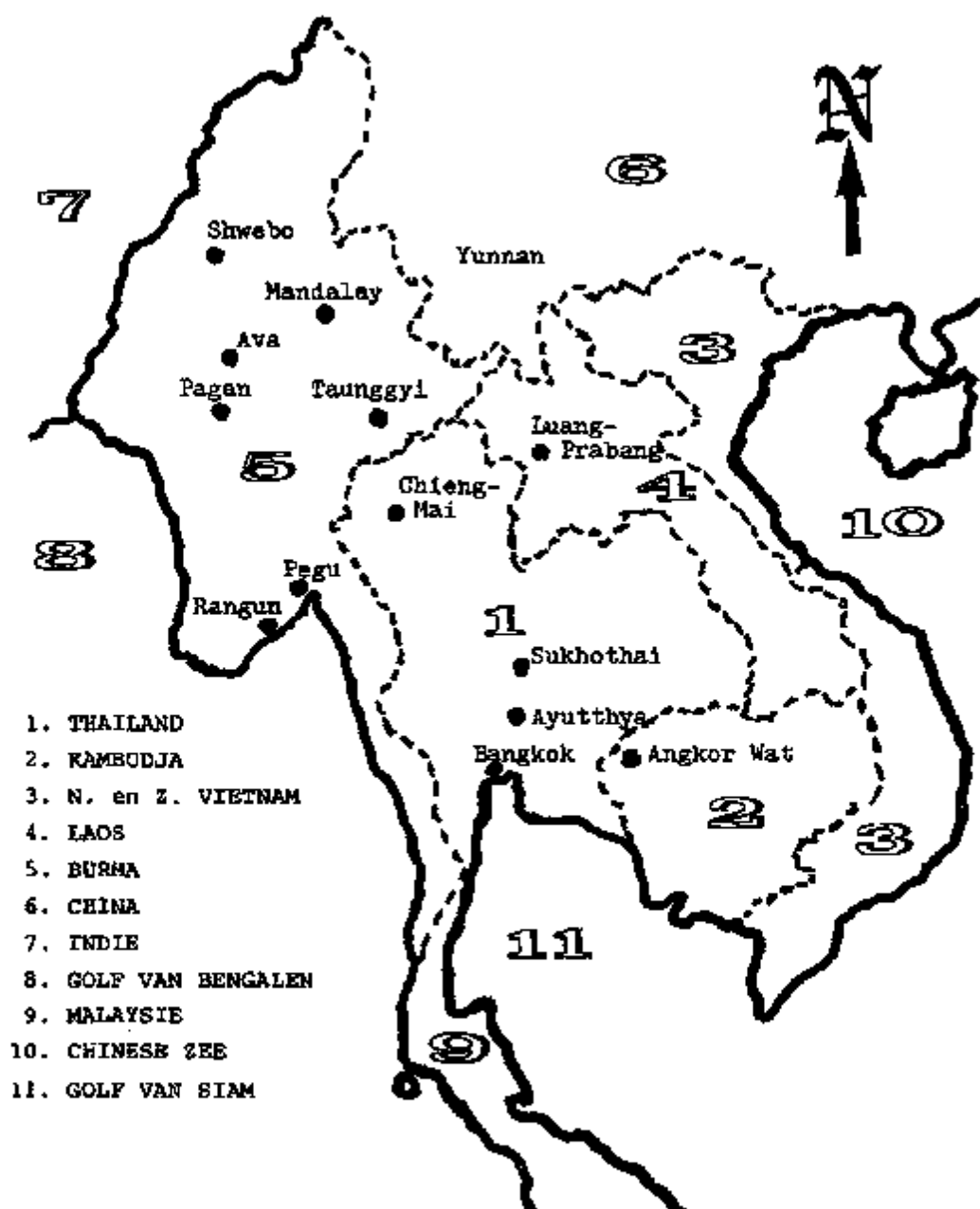
Eveneens uit China afkomstig is de munt die wij als "Packsaddle" of "Zadelmunt" kennen. Ze is van gegoten zilver en draagt steeds drie instempelingen (afb. 2). Haar specifieke benaming ontleent ze aan het feit dat deze munten verpakt op zadels van wildieren naar Siam werden gebracht.

Afb. 1

Afb. 2

Verzamelaars en numismaten zijn het er niet over eens of de eveneens gegoten muntsoort, die wij onder de benaming "Varkensnuit" kennen, van Chinese of Siamese oorsprong is. Ze heeft een laag zilveragehalte, is bolvormig en kan sterk van formaat en gewicht verschillen (afb. 3).

Afb. 3

Tot de eerste Siamese munten mogen wij het "K'ä K'im" of "Armbandgeld" rekenen. Deze zilveren munten met vrij zonderlinge vorm dragen steeds meerdere instempelingen en komen voor met een variatie aan gewicht en grootte (afb. 4).

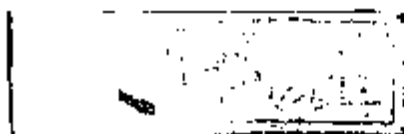
Afb. 4

Nog een andere muntsoort is de zilveren "Tijgertong" die in een specifieke vorm is gegoten en steeds één of meerdere instempelingen draagt. Ook deze stukken hebben een veranderlijk formaat en gewicht (afb. 5).

Afb. 5

Tussen 1600 en 1850 waren ook allerlei zilveren baren van velerlei formaten en gewichten in omloop (afb. 6).

Afb. 6

Als pasmunt beschikten de Siamese volkeren over het zogenaamde "Bootjes- of Schuitjesgeld", in gegoten brons van diverse formaten en gewichten. Ook stukgeslagen of stukgekapt bootjesgeld komt voor (zo zag ik ondermeer gehalveerde en driekwart delen) en wij kunnen aannemen dat de aldus bekomen brokstukken als wisselgeld werden gebruikt (afb. 7).

Afb. 7

Al deze voorlopers werden verdrongen door de "Tical", die door zijn bolvormig uitzicht ook "Bulletmoney" of "Kugelgeld" wordt genoemd; de Siamese benaming "Bath" is ook zeer gebruikelijk. De aanmaak van Ticalmunten zou onder koning Si Indrät 'it tussen 1250 en 1270 n.C. begonnen zijn. Het metaal van deze munten is meestal zilver al komen ook gouden voor met een gehalte van 22 karaat (afb. 8). Voor de heel vroege aanmuntingen gebruikte men soms antimonium.

Afb. 8

De eenheid van dit systeem, de zilveren Tical, heeft een gewicht dat tussen de 15 en de 16 gram varieert (om onze berekeningen te vereenvoudigen ronden wij af op 16 gram).

Volgende veelvouden en onderverdelingen zijn gekend :

Benaming van de munt	Gewicht in gram
80 Tical	1280
40 Tical	640
20 Tical	320
10 Tical	160
8 Tical	128
4 1/2 Tical	72
4 Tical of Tamlung	64
2 1/2 Tical	40
2 Tical	32
1 Tical	16

Een paar van de grote denominaties berusten in het British Museum te Londen.

Het gewicht van 1 Viss was gelijk aan 100 Tical of 1600 gram.

3/4 Tical	12
1/2 Tical of 2 Salu'ng	6
1/4 Tical of Salu'ng	4
1/8 Tical of Fuang	2
1/16 Tical of Sik	1
1/32 Tical of Pai	1/2
1/64 Tical of Att	1/4
1/128 Tical of Halve Att	1/8

De Att en de 1/128 Tical worden daarentegen wel in meerdere numismatische werken vermeld, doch noch bij verzamelaars noch in musea heb ik ooit deze munten gezien.

Van de gouden Tical komen waarden van 1/32 - 1/16 - 1/8 - 1/4 - 1/2 - 1, 2 en 4 Tical voor.

De waardeverhouding tussen de gouden en zilveren schommelde in de vroegste tijden als volgt : 1 tot 12 ; omstreeks 1600, 1 tot 16 en in 1868, 1 tot 18.

Deze gouden munten werden meestal voorbehouden voor betalingen of transporten van zeer grote bedragen. De aanmaak van deze bolvormige munten gebeurde onder koninklijk toezicht ; de muntwerkplaats zelf stond onder prinselijk beheer.

Hoe vervaardigde men nu deze munten met hun typische bolvorm ? Men goot gesmolten zilver, meestal aikonstig van ingevoerde

Chinese munten, in een vorm van kleiaarde of van hout, en op deze manier bekwan men ovale stukjes zilver, die in het midden het dikst waren. Na afkoeling werd het gewicht van de plaatjes geajusteed; daarna warmde men het metaal terug op en werden één of twee inkepingen aan de binnenzijde aangebracht. Deze moesten toelaten om de munt in bolvorm om te buigen. Onder voortdurende opwarming werd het ovaalvormig stukje zilver met speciale langens geplooid. Door bijhameren kwam men uiteindelijk tot de gewenste bolvorm, die steeds in het midden een holte bezat (zie aanmaakschets).

Vermits deze Ticalmunten steeds volledig met de hand werden aangemaakt komen nooit precies twee dezelfde aanmaakvormen voor.

De instempelingen die op deze munten werden aangebracht laten meestal toe om er het tijdperk van te bepalen.

Vooreerst is er de "Chakra" of het "Teken van het koninkrijk", welke onder volgende vormen of een variatie daarvan voorkomt :

Een tweede instempeling is het teken van de koning in een welbepaalde regeringsperiode. Sommige koningen telden maar één, andere weer meerdere regeringstijdperken. Dit hing af van een zeer ingewikkeld stelsel, waarop ondermeer de godsdienst, jaarwisseling, zon- en maanstanden zeer grote invloed uitoefenden. Soms komt alléén de Chakra of het teken van de regeringsperiode voor, soms ook beiden of tekens van meerdere regeringsperiodes. Ook zijn er Ticals zonder instempelingen, of instempelingen die wij helemaal nog niet kennen. Daarom blijven deze munten een bron van nooit aflatende opzoekingen.

Over de Siamese munten verscheen in 1931 te Bangkok *"The Coinage of Siam"* van de hand van de heer Reginald le May. In dit zeer belangrijk standaardwerk zijn alle regerende koningen met de aan hun toegewezen instempelingen terug te vinden. Daar echter de verzamelaar meestal de Ticalmunten geslagen onder de "Bangkok Dynastie" in handen krijgt, lijkt het logisch enkel deze uitgiften te beschrijven.

Voor wie verder wil doordringen, verwijzen wij naar het werk van R. le May.

Onder de Bangkok Dynastie kennen wij volgende koningen en regeringsperiodes :

P'HRA BUDDHA YŌT FĀ (1782 - 1809)

Trī of Hellebaard

Unalom of Krā (Trā) Bua of Zeeschelp

BUDDHA LŌT LĀ (1809 - 1824)

Krūt of Garudavogel

P'RA NANG KLAO (1824 - 1851)

Krūt Sīo of Vogelmens

Chaleo of Dubbel driehoeksteken

Meerdere varianten van deze instempelingen komen voor.

Prāsāt of Paleis

Dôk Mai of Bloem

Bai Matūm of Vruchtenbloem

Ruang Pu'ng of Hijkenkorf

Icā Prāsāt of Pijlpunt

P'RA CHŌM KLĀO (KONGKUT) (1851 - 1868)

Kongkut of Siamese kroon

P'ra Tao of Koninklijke drinkvaas

Onder de regering van P'ra Chōm Klao gaat men over tot het aanmaken van munten met westerse vorm. In 1852 gebeuren hiervan de eerste uitgiften.

Bankbiljetten zijn reeds vanaf 1850 in omloop. Stilaan verdrijven deze moderne emissies de bolvormige Ticalmunten uit de omloop, ook al omdat men de bolvormige Tical als grondstof voor deze stukken gaat smelten.

Naar Chinees voorbeeld gebruikte men ook in Siam de Latijns-Amerikaanse 8 Reales als betalingsmiddel. Om de bevolking met deze totaal vreemde munt, met voor de Siamezen onleesbare tekst, vertrouwd te maken werden ze ingestempeld met de Chakra en het token van de keizerlijke kroon (afb. 9).

Afb. 9

Onder de regering van koning P'ra Paramin Maha Chulalongkorn (1868-1910) werden geen bolvormige Ticalmunten meer aangemaakt. Wel kennen wij nog twee speciale uitgiffen, die als geschenk- of aanwezigheidsmunt kunnen beschouwd worden.

Op de begrafenis van prinses Wat Saket in 1874 werden 10 Tamlung bolvormige munten ter waarde van 40 Tical aan de aanwezige overheidspersonen uitgedeeld.

Deze dragen de instempeling P'ra Kieo of Pagodedak.

Tijdens de begrafenisplechtigheid van de koningin-moeder Somdit P'ra Deb Sirindhra in 1880, ging men nogmaals over tot het aanmaken van een Ticalmunt ter waarde van 80 Tical of 20 Tamlung. Deze dragen de volgende instempelingen :

Rampeui (Ton Krabök) of Lotusbloem

Keizerlijke kroon

Dat deze twee gelegenheidsmunten numismatische zeldzaamheden zijn, zal U gerust van mij aannemen.

Hoe de waardeverhouding lag tussen de Tical en onze Europese munten, heb ik niet kunnen achterhalen. De levensvoorwaarden in één zelfde tijdperk bij ons en in Siam zijn immers totaal onvergelykbaar.

In elk geval stellen wij vast dat in Siam de waarde van het zilver veel hoger lag dan bij ons. Anders ware de aanmaak van Ticalmunten met een gewicht van een halve gram en minder van geen nut geweest ; terwijl wij tot in de middeleeuwen dienen terug te gaan om dergelijke munten bij ons te vinden. Daartegenover staat dat als wij in zilvergewicht gaan rekenen, de Tical iets méér waard was dan 3 frank, om rond 1860 met 4 frank te worden gelijkgesteld.

Tot slot : wanneer U als verzamelaar denkt het neusje van de zalm te vinden of de slag van Uw leven te slaan als U op een of andere ruilbeurs een Ticalmunt of een onderdeel ervan vindt waaraan een zilveren oogje is gesoldeerd (afb. 10), dan is niets minder waar.

Afb. 10

Daar deze bolvormige Ticalmunten naar China afvloeden, gingen de Chinezen de aldus gewijzigde Ticals als kledingknopen gebruiken, want dit gaf volgende voordelen :

- het was praktisch, de knopen gingen niet slijten of breken ;
- daar de Ticalmunten onder deze vorm meestal door de handelaars werden gedragen, gaf het een uitzicht van standing ;
- met een van dergelijke knopen voorzien kleeft beschikte de drager steeds over een zekere geldwaarde of zilverhoeveelheid, die hij ten alle tijde gebruiken kon.

Of kunnen wij deze "Geldgebruiksvoorwerpen" toch als "Oosterse Wijsheid" gaan beschouwen ?

GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Ph. D. Reginald le MAY, *The Coinage of Siam*, Bangkok, 1931.
- Hans M.F. SCHULMAN, *Odd and Curious Money of the World*, New York, 1956.
- E. KANN, *Illustrated Catalog of Chinese Coins*, New York, 1966.
- Rolf & Isie BRAUN, *Opiumgewichte*, Landsau, 1983.
- Phares O. SIGLER, *Sycee Silver*, New York, 1943.
- Seaby's Coin and Medal Bulletin*, Londen.
- Veilingscatalogi nrs. 113 en 119 van Frankfurter Münzhandlung E. Button.
- Veilingscatalogus verzameling Howard D. Gibbs van Hans M.F. Schulman, New York, 1970.
- Persoonlijke documentatie.

Marcel NUYTENS